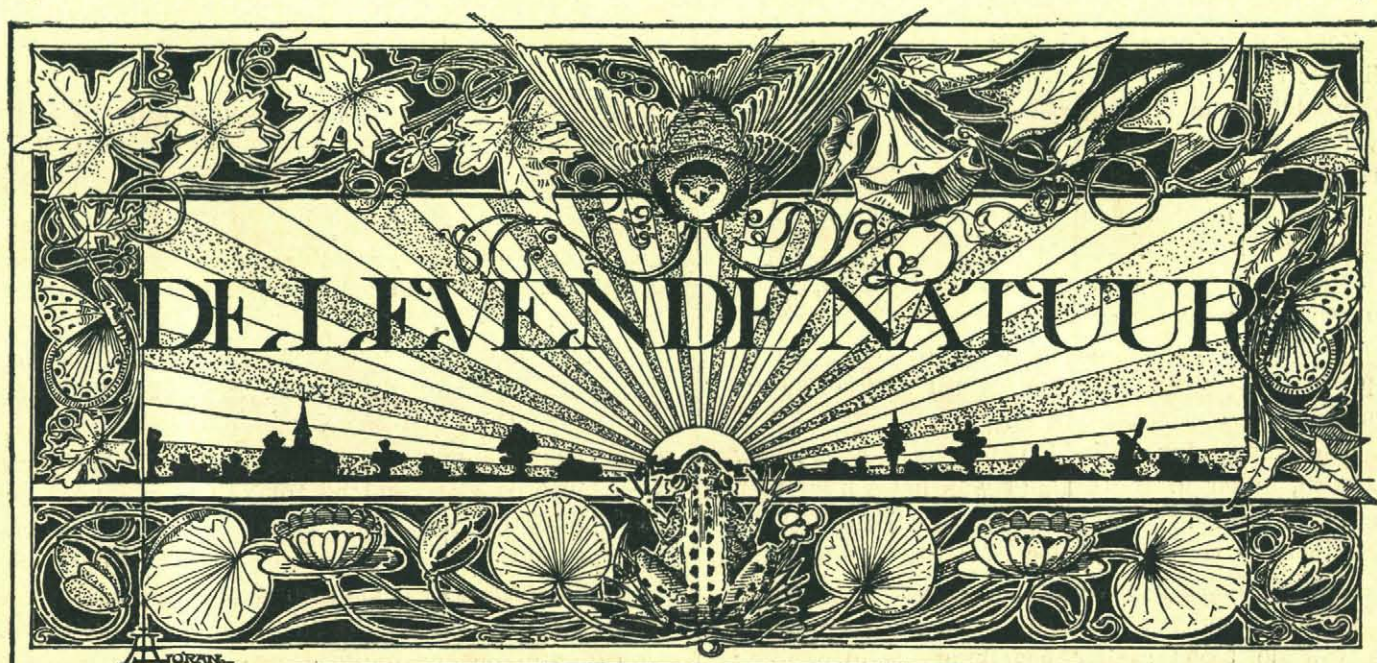

REDACTIE

E. HEIMANS, Amsterdam en JAC. P. THIJSSSE, Bloemendaal.

ADRES DER REDACTIE:

JAC. P. THIJSSSE, BLOEMENDAAL.

UITGAVE VAN:

W. VERSLUYS TE AMSTERDAM.

Prijs per jaar f 3.60.

VOGELBESCHERMING OP DE WADDENEILANDEN.

Van Nieuwediep tot Blaavandshoek strekt zich over een lengte van driehonderd kilometer de reeks der Waddeneilanden uit in twee duidelijk gescheiden groepen: westelijk van den Wezermond de Oost- en West-Friesche eilanden, noordelijk van den Elbmond de Noord-Friesche eilanden.

In de gaping tusschen beide groepen liggen als verloren de eilandjes Neuwerk, Scharnhörn en Busch-sand en daarvoor als vooruitgeschoven post het rotsige Helgoland met zijn zandigen metgezel Düne.

Tusschen de eilanden en het vasteland ligt de Waddenzee, duizenden vierkante kilometers van zandbanken en slikbanken, doorsneden van groote en kleine geulen, die door de beweging van eb- en vloedstroomen soms uitgeschuurd worden tot een diepte van tien of meer meter, elders weer dicht-slibben en verzanden; zoodat haast iedere dag veranderingen brengt in het vaarwater. Bij eb valt het grootste gedeelte droog, mijlen ver is niets anders te zien dan slib of zand met hier en daar een plas vol wier of zee gras, of een geul, waardoor het heldere zoute water zeewaarts stroomt als in een rivier. Sommige banken liggen zoo laag en zijn zoo uitgestrekt, dat gedurende de eb niet al het water kan afstroomen en er een half centimetertje water blijft staan boven 't zand; daar steken dan de zandtorentjes van de strandwormen weer boven uit. En alles wat waadpooten heeft, loopt daar te

hoop, om die wormen en ander gedierte te verschalken.

Wat zou de Waddenzee zijn zonder de vogels en wat de vogels zonder Waddenzee? Het vriest daar slechts enkele weken in het jaar en twee keer in ieder etmaal komt de vloed de ijsvelden breken, zoodat er altijd open, warm water is. Schelpenbanken wisselen af met wierwaarden, in 't s . en zand leven ontelbare weekdieren en schaaldieren, visschen van allerlei soorten hebben er hun paaipplaatsen en zoo is daar dan het heele jaar door overvloed van voedsel. De Januari-nul-isotherme loopt juist beoosten Denemarken om; dus ligt dit deel van de Noordzee nog juist in de warmte, zoodat vele millioenen van de trekvogels, die in 't najaar uit Noord- en Oost-Europa door den vorst worden verjaagd, hier blijven verpoezen en voor de Waddenzee evenveel voelen als een lepelaar voor de Nijl-delta.

De afgelegen en slechts dun bevolkte eilanden verschaffen sinds overoude tijden veilige broedplaatsen aan vogels van allerlei soort; en de kleine eilandjes, slechts zelden door menschen betreden, behoorden geheel aan de vogels toe. Bovendien blijven van vele vogelsoorten, die in noordelijker of oostelijker streken broeden, de jonge vogels of de oudere, die voor een jaartje ongepaard zijn, den zomer doorbrengen in en om de veilige, voedselrijke Waddenzee.

Zomer en winter was het daar druk van vogels, die het eenvormige landschap van zee, slib, en zand opvroolijkten met kleuren, bewegingen en geluiden: wolken van witte meeuwen en zeezwaluwjes boven de stranden, gekrioel van kleine strandloopertjes op 't slik, benden van scholeksters, kemphanen, tureluurs, kluiten langs de kreeken, rosse grutto's en goudkievieten op de schorren buitendijks, en ver in zee families van reigers, lepelaars en schollewaars rondstappend achter de garnalen of zich zonnend op een drooggevalen plaatje, overal in groot aantal en eindeloze verscheidenheid.

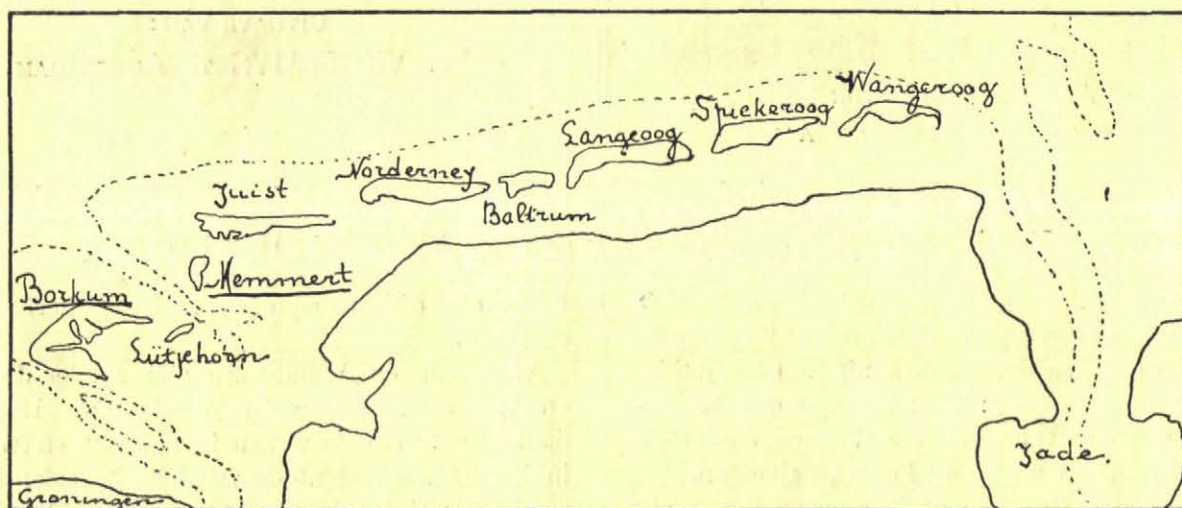
Zoo waren onze Wadden nog een kwarteeuw geleden, maar in Duitschland was het verval toen reeds in vollen gang en de laatste jaren hebben ook in onze vogelwereld een geduchte vermindering gebracht. Ieder jaar wordt het erger.

De hoofdoorzaak van dit treurige verschijnsel is wel de toename der bevolking, de uitbreiding

baai tusschen de Ellenbogen en den Sandberg ligt het kleine eilandje Uthörn.

De havenplaats Munkmarsch ligt midden in 't eiland en heeft een geregelde stoomvaartverbinding met Hoyer in Holstein, voornamelijk ten gerieve van de badgasten die zich in den zomer verlustigen op 't strand van Westerland, Wenningstedt, Kampen en Rantum. Van die badgasten is al het kwaad gekomen.

Het is nu een kleine honderd jaar geleden, dat de groote Naumann de Noord-Friesche eilanden bezocht en over Süderoog, Norderoog en Amrum, na een moeilijke en gevaarlijke zeereis, Sylt bereikte. Op Süderoog zelf vond hij tot zijn groote vreugde de kluiten en Norderoog kwam hem voor als een sneeuwvlakte in de zomerzee. Dat eilandje was letterlijk geheel bedekt met groote zeezwaluwen (*Sterna cantiaca*), hun eieren en nesten; hij schatte hun aantal op een millioen en schreef die enorme

De Oost-Friesche Waddeneilanden. (Langs de stippellijn zes meter diepte).

van het verkeer, de ontginningen, de vestiging van badplaatsen, kortom de vooruitgang der beschaving, tenminste wat het materiele deel betreft. 't Is maar jammer, dat die vermeerdering van welvaart fataal vergezeld schijnt te moeten gaan door de vernietiging van het fijnste en meest indrukwekkende natuurschoon.

Nergens is dat duidelijker gebleken dan op Sylt, het grootste der Noord-Friesche eilanden. Haast al die eilanden zijn volgens hetzelfde type gebouwd: een kern van diluviaal grind of zand, aan den Noordzeeoever een of meer duinenrijen, aan den Waddenkant klei met hier of daar wat veenige plekken, afgewisseld met zandbulten en slibkreeken. Sylt zelf bestaat uit een tamelijk breed middenstuk met een lang smal schiereiland in 't zuiden, en een ander in 't noorden, dat zich bij List verbreedt en weer uitloopt in een klein naar 't oosten gericht schiereiland, de beroemde Ellenbogen. In de

vogelbevolking toe aan de omstandigheid, dat het eiland zelden bezocht werd, terwijl er nooit geschoten mocht worden.

Op Sylt vond hij in de duinen en op de heide goudplevieren en wulpen naast elkander broedend, bergeenden in groot aantal in half tammen toestand en op het schiereiland Ellenbogen een onbeschrijfelijk rijke vogelwereld: ontelbare zilvermeeuwen, een kleine (!) kolonie van stormmeeuwen tusschen tweehonderd en driehonderd paren sterk, honderd nesten van eidereenden, een ontelbare menigte groote sterns en eindelijk een kleine driehonderd nesten van de reuzenster (*Sterna tschjegrava*).

Hoe is het thans op Sylt? De wulpen, goudplevieren, kluiten en groote sterns broeden er niet meer, het aantal nesten van zilvermeeuwen is van vele duizenden gedaald tot 250, van de stormmeeuw nestelden er in 1908 tien paren, de reuzenzeezwaluw is ook bijna uitgeroeid: in 1908 hebben slechts dertien

paren gebroed. Zoo gaat de vogelrijkdom van de Ellenbogen in korten tijd te gronde en wordt het daar doodsch en ledig.

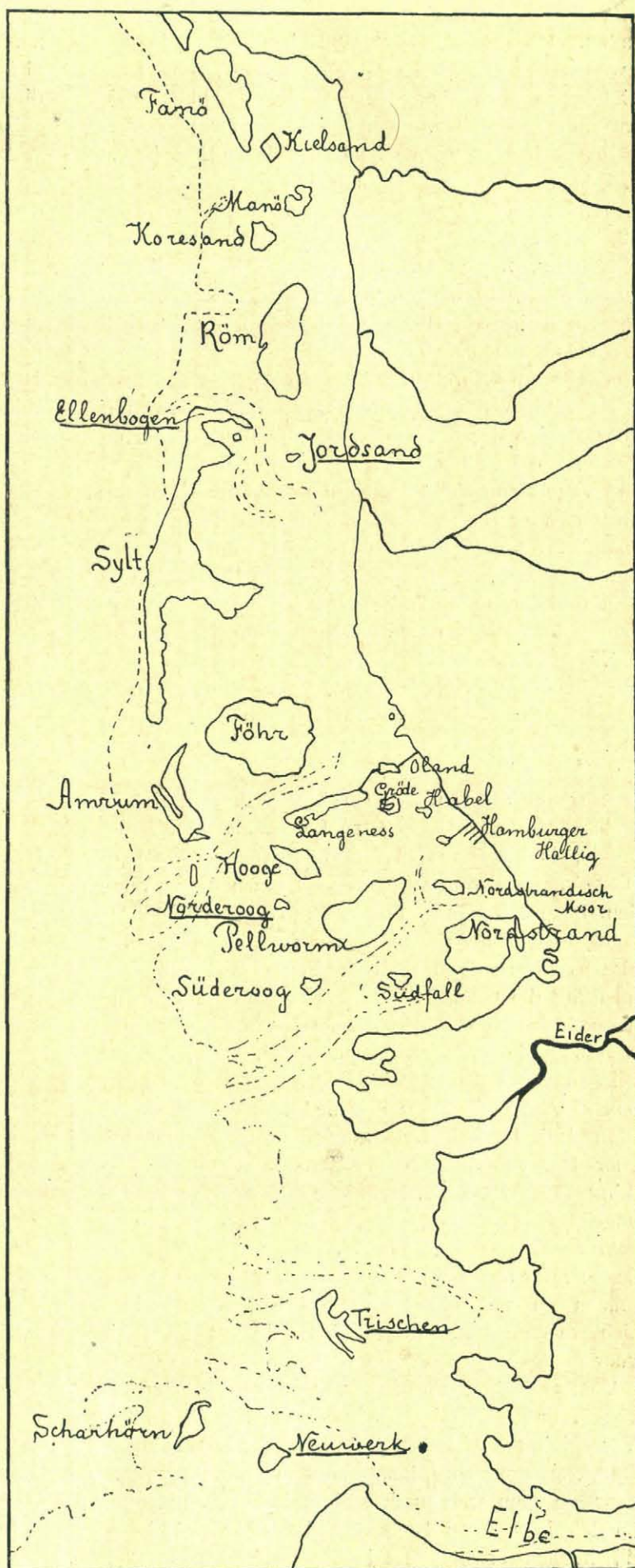
De hoofdoorzaak van dezen achteruitgang is de gewetenlooze eierrooverij, die in de laatste jaren gepleegd is door vreemde werklui, die zich op Sylt hebben gevestigd, naar mate de dorpen Westerland, Wenningstedt en Kampen zich tot badplaatsen ontwikkelden. Een spoorweg doorloopt het heele eiland en zoo kan iedereen gemakkelijk de vogelbroedplaatsen bereiken en kunnen er in één nacht duizenden eieren worden geroofd. De Syltenaren zelf raapten vroeger ook veel eieren; maar ze deden dat met overleg en ofschoon er geen wettelijke bepalingen bestonden, hielden zij zich er vrij wel aan, dat ze in 't laatst van den legtijd de eieren ongemoeid lieten, zoodat de vogelstand niet achteruitging.

Maar thans komt het zelfs zoover, dat de kunstmatige bergeendnesten vlak bij de boerderijen door de schuimers worden leeggeroofd.

Daarbij komt nog, dat de badgasten meeuwen en sterntjes schieten, om zich te „amuseeren“, terwijl in de laatste jaren de veerenjacht voor de mode-magazijnen ook hier wordt uitgeoefend en wel 't meest gedurende den broedtijd, wanneer de dood der ouden het verhongeren der jongen ten gevolge heeft. Het zag er dan ook naar uit, alsof binnen zeer korten tijd geen zeevogel meer op Sylt zou broeden.

Het spreekt van zelf, dat de Deutsche vogelvrienden dit met innige droefheid zagen geschieden, en op middelen zonnen, om de ontvolking van de Waddenzee te voorkomen en zoo heeft dan die Sylter misère reeds zegenrijke gevolgen gehad. Op initiatief van Dr. Fr. Dietrich vormde zich op 2 Februari 1907 een onderafdeeling van de Deutsche Vereeniging tot Bescherming van Vogels, met het doel vogelbroedplaatsen te stichten langs de Deutsche kust.

Een zestal kilometers oostelijk van Sylt ligt een klein onbewoond eilandje, de Hallig Jordsand, dat tot nu toe ook iederen zomer onder den voet gelopen was door de schietlustige badgasten en de eierroovers. Dr. Dietrich en de zijnen wisten nu van den eigenaar vergunning te verkrijgen, het op hun kosten te doen bewaken van den 18den Mei tot den 21sten Juli en maakten in de bladen bekend, dat het verboden was het eiland te betreden, er te schieten of eieren te

De Noord-Friesche Waddeneilanden. (De stippellijn is de diepte-lijn voor zes meter).

rapen. Het is ongeveer 80 H.A. groot en in den kwaden tijd broedden er ongeveer 200 paren vischdiefjes en Noorsche zeezwaluwen, een half dozijn tureluurs en scholeksters en enkele bontbek-plevierer.

Reeds in het eerste jaar der bewaking (1907) broedden er niet minder dan 500 paar vischdiefjes en Noorsche zeezwaluwen, 25 paar dwergsterntjes, 12 paar scholeksters, 10 paar bontbek- en strandpleviers, 2 paar tureluurs en vele leeuwerikken; en ongetwijfeld zal jaar op jaar de vogelrijkdom toenemen in aantal en verscheidenheid; in 1908 waren er reeds 700 vischdiefjesnesten, 30 dwergsterntjes en 4 tureluurs.

De miljoenen groote sterns van Norderoog waren voor eenige jaren verminderd tot enkele paren en korten tijd leek het, alsof het witte eiland voor goed zijn vogels zou kwijt raken. Later klom het aantal nesten weer tot enkele honderden en thans is het eilandje, waarvan de waarde geschat werd op twaalfduizend Mark, aangekocht door de Deutsche Vereiniging tot Bescherming van Vogels; zoodat ook daar betere tijden te verwachten zijn.

Nu werd ook de Regeering wakker en nam maatregelen om op Sylt het Ellenbogen-Schiereiland te beschermen; terwijl ook op Borkum en Langeoog meeuwenkolonies, op Juist een vestiging van bergeenden beveiligd werden.

Daar op Juist woonde tot voor korten tijd de onderwijzer-ornitholoog Otto Leege, als ik mij niet vergis, is hij thans in functie te Oostermarsch in Oost-Friesland, dus altijd nog bij zijn geliefde Wadden. Deze bekwame en energieke vogelkundige heeft voor de Oost-Friesche eilanden even mooi gewerkt als Dr. Dietrich voor de Noord-Friesche. Van jongsaf heeft hij die eilanden doorzocht en vooral veel tijd doorgebracht op den Memmert, een klein eilandje bezuiden de westpunt van Juist, allergeunstigst gelegen voor het inrichten van een vogelkolonie, maar ook al te vaak gestoord door die knallende badgasten.

In Juli 1905 leidde Leege daar rond, den voorzitter van de Deutsche Vereiniging tot Bescherming van vogels, Dr. Hennicke en den welbekenden vogelbeschermer Freiherr von Berlepsch. Zij vonden er massa's eieren en jongen. Maar toen ze eenige dagen later terugkwamen, lagen overal leeg patroonhulzen en rottende vogels; de badgasten hadden zich weer eens „geamuseerd“. Daar is nu een stokje voor gestoken.

Thans hebben Freiherr von Berlepsch en Graf von Wilamowitz-Moellendorf ten behoeve van de Vereiniging tot Bescherming van vogels van de Deutsche Regeering het eiland Memmert gepacht voor de somma van drie Mark jaarlijks, ingaande op den 1sten April 1908 voor den tijd van 12 jaren. Zij hebben er ook het jachtrecht, mogen er geen hazen en konijnen invoeren, zijn gehouden te

zorgen voor helmbeplanting en te waken tegen een al te sterke toename van het aantal konijnen. Bovendien geeft de Staat aan de pachters een jaarlijksche subsidie van 600 M. voor bezoldiging van den bewaker, die van den 1sten Mei tot den 15den September op het eiland de wacht houdt in een blokhuis op de duinen. Niemand wordt toegelaten zonder een autorisatie van den Landrat Bayer te Norden.

Het eiland is weinig meer dan een groote zandbank, drie kilometer lang en twee kilometer breed, maar slechts 12 H.A. van deze uitgestrektheid liggen boven de hoogste wintervloeden. Omstreeks 1880 was er in 't geheel geen plantengroei; langzamerhand vertoonden er zich planten: eerst tarwebiesgras (*Agropyrum junceum*) later de andere zandbinders en valleiplanten, zoodat op het oogenblik de Flora reeds 150 soorten telt. Leege heeft stap voor stap de vorderingen aan deze interessante vegetatie-ontwikkeling nagegaan.

De vooruitgang der vogelbevolking na het stichten der kolonie blijkt uit onderstaande tabel.

N a a m.	Aantal nesten.		
	in 1906.	in 1907, stichting der kolonie.	in 1908.
Zilvermeeuw	80	300	600
Stormmeeuw	—	1	3
Groote Stern	100	0	0
Vischdiefje	200	500	1000
Noorsche Zeezwaluw	100	100	50
Dwergsterntje	0	0	1
Bergeend	20	30	50
Scholekster	30	50	50
Strandpleviers	2	1	3
Tureluur	0	0	4
Spreeuw	5	5	5
Graspieper	1	—	1
Witte Kwikstaart	3	5	5
Leeuwerik	1	—	—
Tapuit			

Het wegblijven van de groote sterns wijt Leege aan het feit, dat in 1906 *alle* eieren van deze vogelsoort op den Memmert geroofd zijn. De achteruitgang van de dwergsterntjes hangt samen met de kolossale uitbreiding van het aantal zeezwaluwen. Het is maar te hopen, dat de aanwas van den Memmert zelf gelijken tred houdt met de toename van het aantal broedende vogels. Het terrein is misschien wel wat te klein.

Ook worden er nog meer broedplaatsen ingericht door de stad Hamburg op het eiland Neuwerk voor den mond van de Elbe en voor het Deutsche Rijk op Trischen een deel van Buschsand, dat gezout kunnen houden voor Frenssen's Flackelholm. En Denemarken beschermt terreinen rondom de Ringkjöbing-fjord.

Een volgende keer zullen we eens zien, wat Nederland doet en wat het zou kunnen doen.

JAC. P. TH.